
Antroponimia feminină din Transilvania ca expresie a cultului sfințelor în secolul al XIV-lea. Câteva considerații legate de Elisabeta, Caterina, Dorothea, Margareta și Barbara

Doctor în istorie, prof. Florin-Mihai HASAN

Colegiul Ortodox „Mitropolitul Nicolae Colan”,
Cluj-Napoca
hasanmihai@gmail.com

Rezumat. Prin intermediul acestui studiu am încercat să identificăm dacă există o relație cauzală clară sau evidentă dintre cultul Sfințelor Auxiliare femeii din Biserica Romană și acordarea pentru fetele nobile sau nenobile, la botez, a numelui acestor sfinte considerate ca fiind mari protectoare împotriva atacurilor de tip magic sau demonic în Evul Mediu.

Cuvinte cheie: Antroponimie, Transilvania, Sfinte Auxiliare, relicve, biserici, patrociniu.

Feminine anthroponymy in Transylvania as an expression of the cult of saints in the 14th century. Some considerations related to Elisabeta, Caterina, Dorothea, Margareta+ and Barbara

Summary. Through this study, we tried to identify whether there is a clear or obvious causal relationship between the cult of the female Auxiliary Saints in the Roman Church and the naming of noble or non-noble girls, at baptism, after the given name of these saints which were considered to be great protectors against magical or demonic attacks in the Middle Ages.

Keywords: Anthroponymy, Transylvania, Auxiliary Saints, relics, churches, patrociniu.

Preocupările noastre legate de antroponimia medievală din Transilvania¹ au atins tangențial² și relația dintre *patrocinium* și antroponimie. În studiul amintit, cel din 2020, am făcut o scurtă referire și la una dintre cele mai recente investigații, ce analizează relația dintre patronii celești și antroponimie³. De altfel, studiile dedicate de către Mariann Slíz acestor aspecte legate de procesul de primire a unui onomasticon, strâns legat de un sfânt patron sunt numeroase⁴, constante ca apariție⁵ și nu singulare⁶ în istoriografia maghiară.

În istoriografia occidentală este inutil să mai amintim studiile numeroase dedicate subiectului⁷. În istoriografia românească amintim amplul studiu din 2011 al colectivului pe care l-a coordonat Șerban Turcuș⁸, iar fiecare dintre membrii acestuia au dezbătut diverse aspecte ale problematicii⁹. În 2017 au fost publicate, de exemplu, rezultatele conferinței dedicate onomasticii de la Baia-Mare¹⁰. Lucrarea excelentă a cercetătoarei Carmen Florea¹¹ și cea a lui Ciprian Firea¹² ating și problematica pe care ne-am propus-o spre dezbateră.

În cazul de față am utilizat rezultatele pe care colectivul din care am făcut parte le-a făcut publice în anul 2011 și care se regăsesc și în studiul din 2011 al lui Victor Vizauer¹³, corelat cu rezultatele obținute de Fehértói, 1983, respectiv de către Slíz, 2011b și Slíz, 2017a. Studiul se dorește doar parțial o analiză statistică, deoarece acest aspect a fost reliefat în 2011¹⁴ (vom oferi totuși o serie de procente). Mai mult vom încerca să detectăm, dacă este posibil, cine au fost purtătoarele celor cinci antroponime din categoria hagianimelor și dacă a existat un motiv identificabil în spatele alegerii onomasticonului pentru respectivele persoane. Legătura dintre sfântă și persoana botezată, ilustrând răspândirea și întreținerea cultul respectivei sfinte¹⁵ în spațiul Transilvaniei, ca parte integrantă a regatului Ungariei,

1 Vezi Mihai-Florin Hasan—Academia.edu, accesat la 25.08.2023.

2 Hasan 2020, p. 69.

3 Slíz 2009.

4 Vezi doar în acest sens Slíz 2011, Slíz 2011a, Slíz 2011b, Slíz 2013.

5 Vezi Slíz 2015, Slíz 2017, Slíz 2017a.

6 Vezi, de exemplu, Mező 1996, Mező 2003, Fehértói 1983, Berrár 1952, Hajdú 1988.

7 Vom aminti doar cele 6 volume ale seriei „Onomastik” generată de Actele celui de-al 18-lea Congres Internațional de Onomastică de la Trier din 1993. Actele Congresului au fost publicate de către un colectiv coordonat de către Monique Bourin, Wilhelm F. Nicolaisen, Wilfried Seibicke și Dieter Kremer la editura Max Niemeyer Verlag din Tübingen, în anul 2002. De asemenea, Arnold 1997, în special, pp. 163–206. De asemenea, Brown 1981.

8 Turcuș *et al.* 2011.

9 Vizauer 2011, Dincă 2010.

10 Felecan 2017.

11 Florea 2022.

12 Firea 2016.

13 Vizauer 2011, tabel 1, pp. 33–34.

14 Turcuș *et al.* 2011, vol. 2, pp. 281–309.

15 Vezi Slíz 2017, p. 372.

nu mai trebuie demonstrată¹⁶. Studiul va avea în vedere spațiul transilvănean în accepțiunea sa contemporană, așa cum a fost cazul și în anul 2011.

Hajdú Mihály a afirmat faptul că maghiarii au încercat în alegerea numelui să păstreze numele părinților, a unei alte rudenii, a nașei sau a nașului; de asemenea, maghiarii au încercat să se lege de apropierea sau de importanța unei mari sărbători religioase, de alegerea numelui legat de sfântul celebrat în ziua respectivă sau de patronul celest al bisericii parohiale sau de un personaj celebru¹⁷.

Alegerea noastră a căzut asupra a cinci dintre cele mai importante sfinte din Orientul greco-levantin: o rudă a lui Iisus (Elisabeta), trei sfinte din perioada marilor persecuții (Ecaterina, Barbara și Dorothea) și o sfântă din perioada luptelor hristologice (Marina sau Margareta de Antiohia pentru latini—aici cu sensul de niceeni vestici). Practic, din secolul I î.Hr. până în secolul al V-lea d.Hr., cu avantaj cultic evident pentru Elisabeta, ruda Fecioarei.

A) BARBARA. Numele este considerat a fi greco-latin, evident feminin¹⁸. În cazul acestui antroponim feminin, este vorba despre un derivat din substantivul masculin βάρβαρος, ον [bárbaros] ce are sensul de bază de vorbitor de o limbă străină, neinteligibilă pentru un grec sau *bellenes*¹⁹. După cum subliniau J. P. Louw și E. Nida substantivul se referă la o persoană ce se afla în afara ariei civilizaționale greco-latine, dintr-o țară diferită de această zonă culturală²⁰. HCBDB nota faptul că pentru Herodot, de exemplu, egiptenii erau βάρβαροι²¹.

Sfânta Barbara este serbată în Orient pe data de 4 decembrie, la fel ca și în Occident, fiind considerată patroană a armurierilor, artileriștilor, minerilor, tâmplarilor și a lapicizilor²². Cu toate că lipsesc dovezi timpurii ale cultului său²³, hagiografia sa (βίος sau *vita*) greacă a fost redactată în jurul secolului al VII-lea (în text: Βαρβάρη)²⁴, la aproximativ 400 de ani de la martiriu.

16 Turcuș 2001, caput 89, p. 200: „*Dicant etiam laicis, quod nomen puero non imponant*”. La p. 257: „Capitolul 89. Despre botez. (Preoții) Să le spună, de asemenea, mirenilor să nu pună nume copiilor...”. Vezi și explicațiile pe larg la Turcuș *et al.* 2011, pp. 63–69.

17 Hajdú 2003.

18 Slíz 2011b, p. 43.

19 Danker & Bauer 2021 (mai departe BDAG), p. 146. Vezi, de asemenea, Achtemeier 1996 (mai departe HCBDB), p. 103. Sublinierea caracterului peiorativ al termenului înseamnă inclusiv un „sălbatic”, un om lipsit chiar de inteligența primară.

20 Louw & Nida 1988–1989, vol. 1, p. 135: 11.94 și 11.95.

21 HCBDB, p. 103.

22 Williams 1975, p. 156.

23 O prezentare a celor mai vechi calendare vezi la Hasan, 2014, p. 213. De asemenea, lipsesc mențiuni ale sale în *Depositio Episcoporum*, *Depositio Martirum*, *Martirologiul cartaginez* și *Martirologiul siriac*, vezi Lietzmann 1911.

24 C. Papavarnavas, *Cult of Saints*, E06644, <http://csla.history.ox.ac.uk/record.php?recid=E06644>, accesat la 28.08.2023. Primele sale atribute erau legate pe atunci de vindecarea leprei.

Conform unora dintre relatări Sfânta a fost martirizată la Heliopolis (provincia romană Syria) azi Baalbek, Liban²⁵ și în ciuda elementelor legendare ce apar în descrierea vieții sfintei, sunt elemente, care probabil provin dintr-o realitate a abuzurilor la care au fost supuși o serie de martiri de către membrii ai administrației romane extrem de zeloși²⁶. Trupul martirei a fost luat după aceea de către un creștin pios, Valentinus, care a îngropat-o în satul Gelasion, la 12 mile de Euchaita²⁷. Printre cei care i-au dedicat scrieri de tip encomiastic (*εγκομιον*, *laudatio*) se numără Sfântul Ioan Damaschinul (675–753/754), precum și episcopul Ioan de Sardis (815 d.Hr.), care rescrie hagiografia sfintei și devine astfel bază de inspirație pentru logothetul Symeon Metaphrastes (secolul X d.Hr.) în hagiografia martirei²⁸.

Hagiografia latină consideră că provine din Nicomedia (272–290), mutându-se apoi cu tatăl său, Dioscur (Dioscor) aproape de villa rustica de la Scandriglia (lângă Rieti), tatăl fiind în serviciul lui Maximian Herculi²⁹. Aici va începe procesul și execuția sfintei în 290³⁰. *Martirologiul din Adona* vorbește despre martiriul din Tuscia natală, însă tot sub Maximian (Herculi³¹). Problematic este faptul că Euchaita amintită în βίος-ul grecesc se găsește în provincia Paphlagonia³² din Anatolia. În plus, în secolul al VI-lea împăratul Justinian (527–565) îi aduce relicvele la Constantinopol din Egipt, ceea ce implică faptul că Barbara are o origine orientală, cel mai probabil egipteană³³ (deci e „barbara”, nu greco-latină).

Problemele legate de relicvele sfintei nu par să se termine la momentul Justinian. Ucrainenii afirmă faptul că trupul sfintei a fost donat ca și cadou de nuntă de Vasile I Macedoneanul către cneazul Vladimir (secolul IX d.Hr.), cu toate că Paul de Alep în 1654 crezuse că este vorba despre o sfântă nouă moscovită³⁴. Impresia noastră este aceea că la Kiev s-ar putea să fie altcineva, căci în Biserica Romană există date mult mai evidente, care indică faptul că în jurul lui 1009, venețienii le-au cumpărat de la Constantinopol și le-au adus la

25 C. Papavarnavas, *idem*.

26 Vezi, de exemplu relatarea lui Eusebiu de Caesarea despre martiriul de la Lugdunum (Lyon) a tinerei slave creștine Blandiana sau a diaconului Sanctus († 177). Chinurile la care a fost supusă Blandiana se regăsesc în parte în martiriul Barbarei, în cealaltă parte a Imperiului, desigur la 130 de ani distanță, vezi Rămureanu 1982, pp. 63–64. Vezi relatarea martiriului și la Williams 1975, pp. 156–157.

27 C. Papavarnavas, *idem*.

28 *Ibidem*.

29 <https://www.santiebeati.it/dettaglio/80400>, accesat la 28.08.2023.

30 *Ibidem*.

31 *Ibidem*.

32 *Ibidem*.

33 *Ibidem*.

34 Vezi studiul lui N. Zharkikh la https://www.academia.edu/27429624/False_Kyiv_relics_of_St_Barbara_, p. 10.

basilica Sf. Ioan Evanghelistul din Torcello (1009)³⁵. Acest model, aplicat și altor relicve precum cele ale Sf. Nicolae adus la Bari (1081) sau Sf. Apostol și Evanghelist Luca la Padova (1177), a cărui cap a ajuns la Praga din ordinul lui Frederic I Barbarossa.

Revenind la Sfânta Barbara, cam în perioada în care i se redactează *βιοç*-ul i se dedică la Roma un *oratorium* de către papa Ștefan al IV-lea (816–817) în cartierul Subura (*S. Barbarae in Subura*)³⁶, dar din care nu a mai rămas nici o urmă; un alt *oratorium* dedicat sfintei (*S. Barbarae infra SS. Quattuor Coronatorum*) a fost ridicat de către papa Leon IV (844–857)³⁷, iar în secolul al XI-lea se ridică o biserică dedicată sfintei, pe ruinele Teatrului lui Pompei³⁸. Capitala papalității avea, astfel, nu mai puțin de trei locuri dedicate acestei sfinte despre care Bálint Sándor afirmă că era printre cele mai iubite patroane ale Ungariei³⁹.

Barbara ca și antroponim feminin prezent în Ungaria sau Transilvania nu îl identificăm, pe baza surselor păstrate, în intervalul temporal 1000–1300⁴⁰. Este posibil să fi existat în sursele documentare care, din păcate, nu ni s-au păstrat. Fiind mereu o intercesoare pentru o moarte bună, neașteptată, Barbara se găsea în reprezentări din numeroase biserici și altare⁴¹. Ca patroană a unei biserici o avem amintită în hotarul pusti Zámoly la 1193 (*Szentborbála*) în comitatul Fejér⁴². În Transilvania la 1276, Barbara era amintită ca și patroană a unei mănăstiri din hotarele Albei-Iulia⁴³. La 1302 exista și în comitatul Ung o biserică dedicată acesteia, care a devenit loc de pelerinaj⁴⁴. Din 1332 avem prima atestare a sărbătoririi acestei sfinte în regatul Ungariei⁴⁵.

Fresce târzii față de perioada pe care o avem în discuție sunt numeroase⁴⁶, dar din perioada secolului al XIV-lea avem siguri atestări la Turnišče (Slovenia), Štitnik, Rákoš și Rimavska Bana (Slovenia).

Uitându-ne la o hartă (vezi Harta 1) vedem că este vorba despre zone muntoase, cu exploatarea miniere, iar Sfânta Barbara era printre altele patroană a minerilor și a morții liniștite, iar minerii se găseau adesea printre cei ce-și doreau o moarte în patul lor⁴⁷.

35 <https://www.santiebeati.it/dettaglio/80400>, accesat la 28.08.2023.

36 Vezi Chiese di Roma nel Medio Evo (Christian Hülsen, 1927) • B (uchicago.edu), accesat la 14.10.2023.

37 *Ibidem*.

38 *Ibidem*.

39 Bálint 1977, vol. 1, 4 decembrie; on-line vezi la Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium I. (oszk.hu), accesat la 14.10.2023.

40 Fehértói 1983, p. 40: succesiunea Bar, Barabas I. Barnabas și p. 60: succesiunea Borathe, Borid.

41 Bálint 1977, *ibidem*.

42 Mező 1996, p. 65.

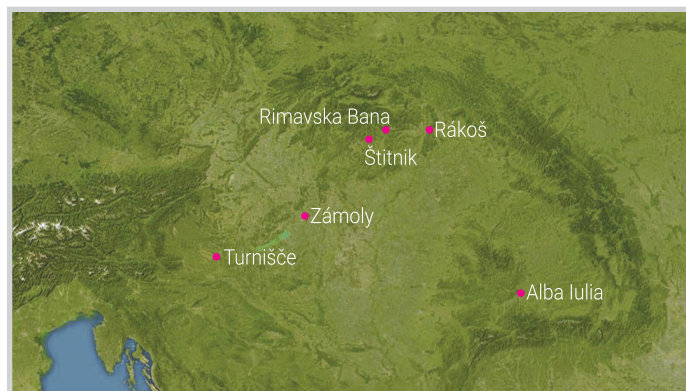
43 Hasan 2020, p. 82, tabel. Vezi și Rusu *et al.* 2000, p. 48.

44 Berár 1952, p. 187.

45 *Idem*, p. 187.

46 Bálint 1977, *ibidem*.

47 Uhrin 2016, p. 570.

Harta 1. Biserici și reprezentări în frescă ale Sfintei Barbara atestate ca existente până la finalul secolului al XIV-lea.

Revenind la antroponimia dintre 1301 și 1400 pentru spațiul Transilvaniei avem înregistrate un număr de 6 antroponime⁴⁸.

a) Barbara—atestată la 18 octombrie 1355 era membră a familiei Fráta-i, o familie nobiliară din comitatul Cluj (Cojocna)⁴⁹. Barbara era prin căsătorie, cel mai probabil, parte a ramurii Frátai Örkei, căci documentul arată că Ioan *zis Urke* era procurator și pentru aceasta și pentru surorile sale încă nemăritate: Elisabeta și Clara, care moșteniseră o parte din posesiune de la tatăl lor, Toma, fiul lui Mathias⁵⁰. Această secvență genealogică nu permite decât să notăm preferința familiei pentru un stoc antroponimic total creștin.

b) Barbara—atestată la 6 mai 1356⁵¹ era membră a clanului Csehrödi, familie nobiliară din comitatul Cluj (Cojocna), de asemenea⁵². Era căsătorită la acel moment cu Kalach, nobil de Sânmărtin, și mai avea o soră, Elisabeta. Ambele erau fiicele lui Ioan și nepoatele lui Ioan *zis Chente*.

c) Barbara—atestată la 13 ianuarie 1365⁵³ era membră a familiei Bători, fiind fiica lui Nicolae Bători și nepoata lui Briccius de Bátor⁵⁴. Aceasta își primea în urma unei decizii judecătorești partea de moștenire din averea tatălui său, constând din bunuri și proprietăți din comitatele Satu Mare, Szabolcs și Bihar⁵⁵. Sora sa se numea Anych (diminutiv de la Anna sau Ágnes) și beneficia de aceleași drepturi cu dânsa.

48 Turcuș *et al.* 2011, vol. 2, pp. 98–99, 162.

49 Csánki 1913, vol. 5, comitatul Cluj, vocea Fráta.

50 Pascu 1977, doc. 345, p. 365 (mai departe DRH, C, 10).

51 Pascu 1981, doc. 15, p. 17 (mai departe DRH, C, 11).

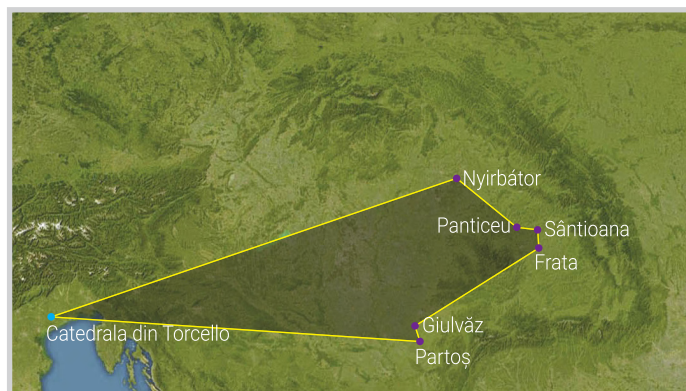
52 Csánki 1913, vol. 5, comitatul Cluj, vocea Cseh.

53 Pascu 1985, doc. 377, p. 391 (mai departe DRH, C, 12).

54 DRH, C, 12, doc. 377, p. 391.

55 *Ibidem*.

d) Barbara—atestată la 10 decembrie 1365⁵⁶ era membră a familiei nobiliare Szentiványi din comitatul Cluj (Cojocna) și beneficia din partea sa de moștenire, cuvenită prin tatăl lor, Ioan, fiul lui Martin, datorită deciziei regale de a le lăsa partea tatălui lor⁵⁷, după modul de moștenire cuvenit băieților. Surorile sale se numeau Catherina și Sebe.

Harta 2. Atestările antroponimice ale patronimului Barbara în secolul al XIV-lea în Ungaria și Transilvania în raport cu catedrala din Torcello în care se găsesc relicvele sfintei.

e) Barbara—atestată la 19 iulie 1370⁵⁸ era membră a familiei Partas-i (azi satul Partoș) din comitatul Timiș. Era una dintre o serie de mai multe moștenitoare, printre care verișoarele sale Elisabeta și Ecaterina, fiicele doamnei Panga, care era sora mamei sale, Elisabeta⁵⁹. Barbara mai avea o soră, Elena.

f) Borbala—atestată la 13 septembrie 1369⁶⁰ este o dovadă a utilizării inclusiv în scris a antroponimului sub forma sa fonetico-grafică maghiară și nu latină încă din perioada secolului al XIV-lea. Aceasta, precum și sora dânzei, Dorothea, erau membre ale familiei cărășene Gyulváz-i (de Giulvăz)⁶¹.

56 DRH, C, 12, doc. 445, p. 473.

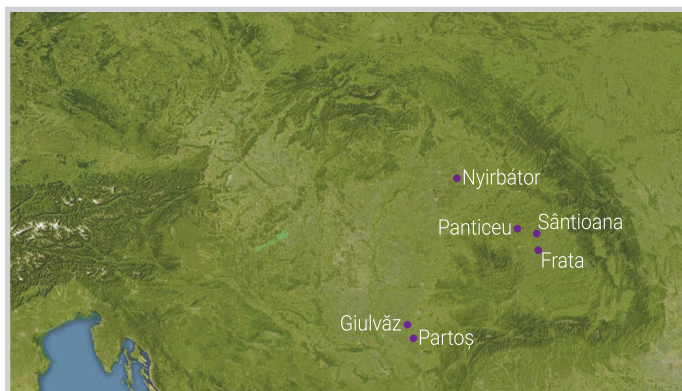
57 DRH, C, 12, doc. 445, p. 473.

58 Dani et al. 1991, doc. 538, p. 806 (mai departe DRH, C, 13).

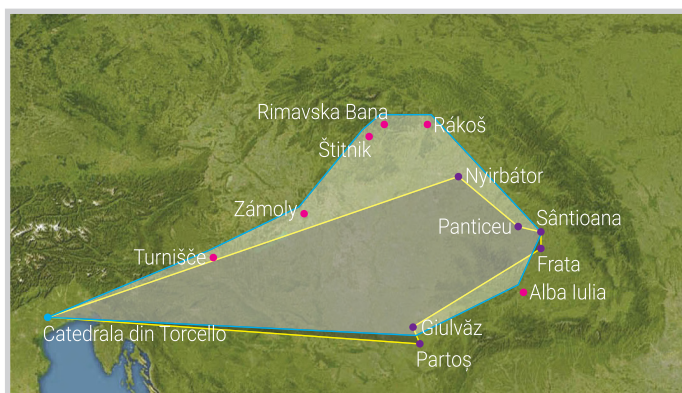
59 DRH, C, 13, doc. 538, p. 806.

60 DRH, C, 13, doc. 419, p. 634.

61 *Ibidem*.

Harta 3. Detaliu cartografic privind răspândirea antroponimului Barbara între 1355 și 1370 în Transilvania și regiunile adiacente.

Harta 4. Aria patronimico-antroponimică a cultului Sfintei Barbara așa cum s-a păstrat parțial între 1193 și 1370 în Transilvania și regiunile adiacente.

Prezența antroponimică în cele șase puncte identificate pe hărțile 2–3 în intervalul 1355–1370 ne poate oferi și o ipoteză de lucru. Sunt piese antroponimice care indică o concentrare antroponimică în trei zone: comitatul Szabolcs (Borbala călătorește însă și în Satu Mare și Bihor), comitatul Cojocna și comitatele Caraș-Timiș. Sigur, nu vor fi fost doar acestea, căci ele sunt doar piesele păstrate. Acestea însă ne permit să avansăm următoarea ipoteză: părinții celor șase nobile doamne Barbara au participat în intervalul 1335–1355 la vizitele, ambasadele și campaniile italiene ale familiei Anjou, iar trecerea acestor nobili s-a făcut și printr-un loc de pelerinaj: catedrala din Torcello, acolo unde latinii afirmă că au fost aduse relicvele sfintei după 1009. Vizita acestor nobili pelerini de ocazie probabil că nu a rămas fără urmări: se vor fi rugat să fie izbăviți de o moarte năprasnică în pământuri străine și să ajungă cu bine acasă promițând poate să-și numească vreunul dintre viitorii urmași feminini cu acest nume al sfintei ocrotitoare a celor ce speră să moară liniștiți, în patul lor.

Iar pentru omul medieval, aceasta era o dorință extrem de prezentă în gândurile sale, în contextul în care moartea violentă era o prezență constantă⁶².

Cultul Sfintei Barbara va fi extraordinar de bine documentat pentru perioada următoare de până la Reformă. S-a constatat pe teritoriul regatului Ungariei din 1282 și până la 1400 un număr de 18 doamne purtătoare a acestui antroponim⁶³. Practic, dacă avem în vedere faptul că cercetarea din anii 50 ai secolului trecut le-a luat în calcul și pe cele șase doamne din Transilvania, raportul este de 1:2 în favoarea părții trans-tisane. Între 1526 și 1772 antroponimul Barbara se găsește pe locul 10 în Ungaria cu 390 de înregistrări (1,90%)⁶⁴, adică a atins partea superioară a stocului de antroponime feminine.

Ulterior, pentru perioada de la 1770 la 1800 *Borbala* se găsește pe teritoriul diferitelor comitate ale Ungariei pe locul 9 antroponimic cu 442 de prezențe (4,57%)⁶⁵, între 1801-1830 pe locul 10 cu 360 de înregistrări (2,96%)⁶⁶, între 1831-1850 pe locul 11 cu 277 de prezențe (2,55%)⁶⁷, între 1851-1870 pe locul 16 cu 204 înregistrări (1,75%)⁶⁸, între 1871-1895 pe locul 20 cu 107 prezențe (1,03%)⁶⁹, între 1896-1920 pe locul 28 cu 84 de prezențe (0,2%)⁷⁰, între 1921-1944 pe locul 34 cu 36 de prezențe⁷¹, între 1945-1967 pe locul 45 cu 18 prezențe (0,27%)⁷². Observăm faptul că din secolul al XVIII-lea, numele Sfintei se găsește pe un trend descendent de la locul 9 în top 10 coborând pe locul 45 în epoca contemporană. Trendul descendent poate fi explicat și prin moda adoptării unora sau altora dintre nume, mai ales că din secolul luminilor reglementările Bisericii în acordarea numelor dispăreau treptat. Faptul că, totuși, antroponimul rezistă până în epoca contemporană, chiar ca și rezidual, denotă o apropiere față de această sfință și numele său, în condițiile în care după 14 februarie 1969 prin enciclica *Mysterii Paschalis* pontiful Paul VI a eliminat această sfință⁷³ din calendarul roman⁷⁴, deci a eliminat unul dintre motivele pentru care în Occident patronimul era utilizat la momentul ceremoniilor baptilmale.

Statistic, pentru Transilvania, între secolele XI-XIV, din cele 20.752 de persoane⁷⁵, cele 6 Barbara (inclusiv cu varianta *Borbala*) reprezintă un procent de 0,02% din total. Probabil

62 Vezi, de exemplu, Tuchman 1978, *passim*.

63 Berár 1952, p. 187.

64 Hajdú 2003, p. 369.

65 Hajdú 2003, p. 556.

66 *Ibidem*, p. 558.

67 *Ibidem*, p. 561.

68 *Ibidem*, p. 564.

69 *Ibidem*, p. 567.

70 *Ibidem*, p. 571.

71 *Ibidem*, p. 574.

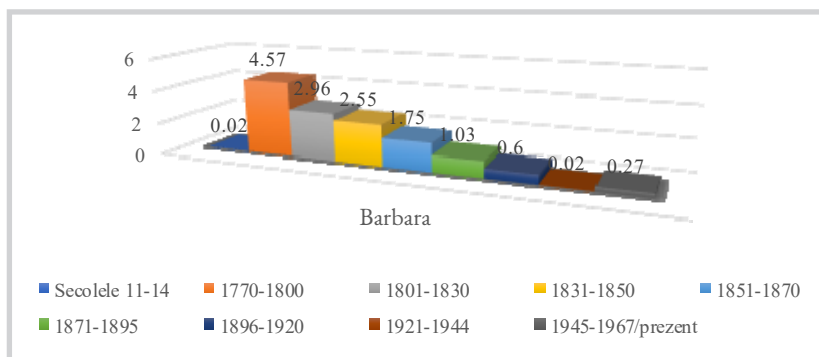
72 *Ibidem*, p. 577.

73 *Mysterii Paschalis* (February 14, 1969) | Paul VI (vatican.va), accesat la 15.10.2023.

74 *Calendarium Romanum*, 1969, pp. 32, 48, 69-70.

75 Vezi și concluziile și anexele la Turcuș *et al.* 2011, vol. 1, pp. 181-182, 291-298.

că celelalte 12 din intervalul de la 1282 la 1400 reprezintă cam tot o astfel de cifră la nivel de regat al Ungariei în partea sa trans-tisană. Desigur, aceste cifre sunt „cifre supraviețuitoare”, eșantioane statistice, care ne oferă o imagine despre ceea ce ar fi putut fi situația în spațiul regatului maghiar.

Graficul 1. Evoluția statistică a antroponimului Barbara/Borbala în raport cu Ungaria modernă și contemporană.

Din punctul nostru de vedere, observând frecvența antroponimică a lui Barbara în sursele păstrate, credem că este posibil ca rata de repetiție să se păstreze, deci, în mare, nu credem că eșantionul statistic s-ar modifica dincolo de un 0,02–0,5% din totalul antroponimelor înregistrate în perioadă. Observăm statistic faptul că Barbara a atins în Ungaria între 1921–1944 același plafon de 0,02% pe care acesta l-a avut în Transilvania la difuzia cultului sfintei.

B) CATERINA (ECATERINA, KATHERINA, KATHARINA, KATHA, KATA, KATHLYN, KATLYN etc.) este un nume greco-roman⁷⁶ atribuit acestei sfinte (Αικατερίνα⁷⁷). Cultul sfintei a debutat în preajma secolului al VIII-lea cel mai probabil în contextul egiptean generat în preajma mănăstirii Sfintei din Sinai⁷⁸. La fel ca și Sfânta Barbara, Ecaterina este o sfântă egipteană sau, mai generic, o sfântă orientală, de extracție greacă. Aceasta a fost născută și crescută în Alexandria, unde a beneficiat de o educație aleasă, care a pus-o, în final, în opoziție cu Maximian Daia (305) numit guvernator al Egiptului și Siriei⁷⁹. Acesta refuzând să se creștineze pentru a se căsători cu viitoarea sfântă, după ce ordonă maltratarea acesteia (în ciuda frumuseții sale legendare) cu o roată dințată, care s-a

76 Slíz 2015, p. 173.

77 Pentru detalii privind nașterea hagiografiei vezi Record | The Cult of Saints (ox.ac.uk), accesat la 15.10.2023.

78 Record | The Cult of Saints (ox.ac.uk), accesat la 15.10.2023.

79 Santa Caterina d'Alessandria (santiebeati.it), accesat la 15.10.2023.

sfârșat cu ajutorul lui Iisus, ce a întărit-o pe viitoarea martiră, ordonă decapitarea acesteia (24–25 noiembrie 305)⁸⁰. Trupul sfintei este purtat inițial de către îngeri pe Gebel Musa (vizavi de mănăstire), iar mai târziu, în incinta acesteia⁸¹.

Cultul sfintei s-a răspândit la Roma unde există o reprezentare de secol VIII în basilica San Lorenzo, apoi în grota San Gennaio de lângă Napoli (secolul X), apoi în Italia de Nord și Franța⁸². Roma a avut în secolul al XIV-lea trei basilici dedicate sfintei: *S. CATHARINAE prope S. Petri*, *S. CATHARINAE EXTRA PORTAM* (este vorba despre *Porta Asinaria*) și *S. CATHARINAE de Porta Leone*⁸³. În Ungaria, pentru secolul al XIV-lea avem o biserică la Cheresig, numit la 1332 *villa Sancte Katherine*, iar la 1391 *Zentkatharinaazonfalua* adică satul Sfintei Fecioare Catherina, așa cum la 1421 este amintit clar *ecclesiae de Zentkatherinaazonfalua in sancte Katherine virginis et martyris*⁸⁴. La 1320 în comitatul Dăbâca (Doboka) avem atestată *Scentkatherina* (astăzi Cătălina)⁸⁵. La 1305 avem o *Szentkatalin* la Noul Săsesc (Apaujfalu) în comitatul Alba din Transilvania, care la 1345 este specificată ca fiind capelă⁸⁶, la fel o *Sancta Katherina* (Cătălina, azi județul Covasna) la 1332–1334⁸⁷. În afara spațiului transilvănean, dar legat de secolul al XIV-lea avem biserici atestate în comitatul Liptó (Szentkatalin: 1332–7), Pozsega (Paca: capelă, 1281; Lještani la 1334), Zagreb (Dubranec la 1334)⁸⁸. Alte biserici și capele care este posibil să fi deținut relicve ale sfintei regăsim în comitatele Tolna (Belcs–1342), Zala (Bezered–1359), Saros (Daróc–1319), Strigoniu (Strigoniu–1231), Hont (Gyerki–1277), Zemplen (Krucsó–1237), Baranya (Pécs–1332–7), Heves (Oroszi–1332–7), Liptó (Pribilina–1332–7)⁸⁹.

Dacă observăm atestările cele mai timpurii acestea sunt la Strigoniu și Krucsó (secolul al XIII-lea) și par a fi legate de participarea Ungariei la cruciada din 1217–1218 (cruciada a V-a), când știm că regele Andrei al II-lea (1205–1235) a adus cu el, dar și ceilalți participanți, mai multe relicve din Țara Sfântă⁹⁰.

80 *Ibidem*.

81 *Ibidem*.

82 *Ibidem*.

83 Chiese di Roma nel Medio Evo (Christian Hülsen, 1927) • C (uchicago.edu), accesat la 15.10.2023.

84 Mező 1996, p. 110.

85 *Ibidem*

86 Mező 1996, pp. 110–111.

87 Mező 1996, p. 111.

88 *Ibidem*.

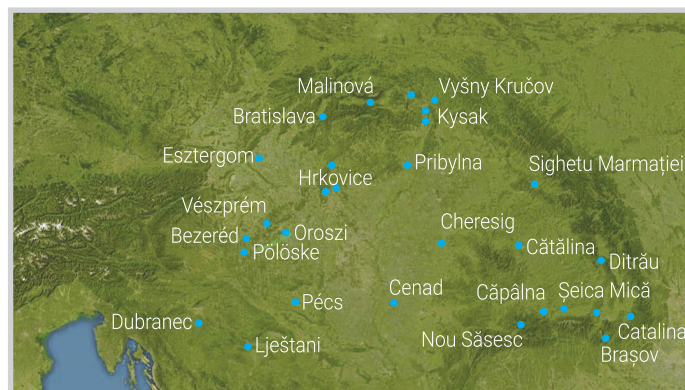
89 *Ibidem*.

90 *Vezi Veszpremy* 2002, pp. 102–103. Este vorba de ceea ce a cumpărat strict regele, fără anturajul său: despre parte din craniul Sf. Protomartir Ștefan, parte din craniul Sf. Margareta de Antiohia, parte din brațul drept al Ap. Toma și Bartolomeu, parte din bastonul lui Aaron, un chiup dintre cele de la nunta din Kanah și parte din relicvele celor 14.000 de prunci uciși de Herod, care au fost donate catedralei din Zagreb.

Este posibil ca în acest context, unii dintre participanții clerici sau laici să fi adus cu dânsii părți din relicvele sfintei Ecaterina, pe care le-au plasat probabil în Strigoniu și poate la Krucsó. Este posibil ca și ardelenii participanți la cruciadă să fi adus acasă relicve ale sfintei, căci vedem cultul bine reprezentat în secolul al XIV-lea de biserici dedicate Caterinei.

Din acest punct de vedere, opinăm că în cazul Ecaterinei, cultul a venit mai degrabă din sfera cruciată⁹¹, mai degrabă decât dinspre Roma, așa cum putem bănui pentru Sfânta Barbara. Nu negăm însă posibilitatea ca acest cult să fi iradiat direct și dinspre Roma având în vedere vechimea cultului sfintei în peninsula italică.

La Cheresig de fapt avem o atestare mai timpurie sub denumirea de *oppidum S. Catharinae* la 1290⁹², fapt ce poate indica pătrunderea cultului Caterinei dinspre Strigoniu spre spațiul transilvănean. La Strigoniu este vorba despre un claustru dominican la 1231, iar monahiile dominicane de la Veszprémvölgy și Pölöske aveau venerație, de asemenea, față de sfântă în secolul al XIII-lea⁹³. La Bratislava avem înregistrată o capelă destul de timpuriu (1311), la fel ca și destul de timpuriu probabil la Sighet și Brașov⁹⁴.

Harta 5. Biserici ale Sfintei Caterina atestate ca existente până la finalul secolului al XIV-lea.

Pentru cultul Sfintei Caterina observăm aglomerări croate, maghiare, est-transilvănene și, mai ales, slovace, pe care le putem cel mai bine explica printr-o expansiune a cultului sfintei legat cel mai probabil de o ipotetică prezență a relicvelor acesteia în zonele de iradiere deja amintite sau de patronatul asupra mineritului alături de Sfânta Barbara⁹⁵. Gruparea din spațiul est transilvănean și Sud-estic transilvănean trebuie să o explicăm tot printr-o

91 Vezi și Uhrin 2016, p. 564.

92 Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium II.* (niif.hu), accesat la 15.10.2023.

93 *Ibidem.*

94 *Ibidem.*

95 Uhrin 2016, pp. 566, 570.

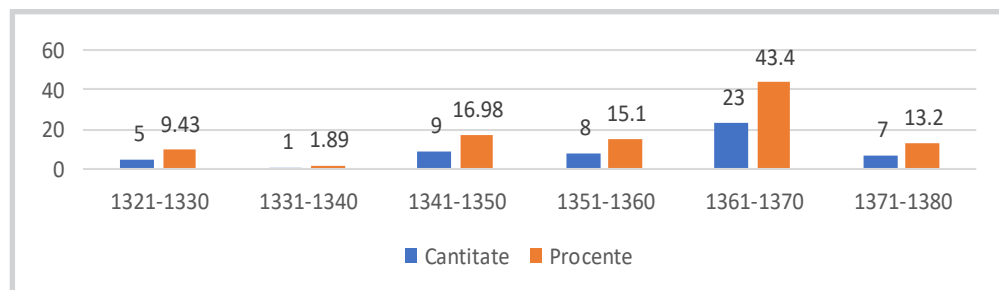
asemenea prezență a unor relicve poate la Cătălina (județul Covasna) ca fiind cel mai vechi centru ecleziastic din regiune atestat cu acest *patrocinium*. Pentru perioada angevină s-au înregistrat 40 de patrocinii dedicate sfintei, dintre care 7 ca și toponime⁹⁶. Ca antroponim anterior lui 1301 avem înregistrate un număr de 3 persoane sub forma Katha și toate sunt între 1202 și 1220, posibil fiind derivate din Katherina, ceea ce ar însemna o prezență ceva mai timpurie a cultului sfintei. Din păcate, lipsa antroponimului în forma sa întregă, nu ne permite mai mult decât o astfel de ipoteză de lucru.

Dintre cele 55 de persoane identificate de către noi încă din 2011 ca purtând între secolele XI–XIV acest antroponim în spațiul transilvănean⁹⁷, cea mai timpurie atestare există în secolul al XIV-lea la 1324, fiind vorba despre familia grevială de Tălmăciu (Tolmácsi) prin Katherina, fiica lui Corradus, sora lui Nicolae și soția lui Petru⁹⁸.

În cazul de față, într-un studiu mai aprofundat al acestei analize ne vom coborî asupra tuturor persoanelor numite astfel pentru a vedea dacă putem identifica în toate cazurile de unde provin acestea.

Aici vom încerca să înregistrăm frecvența acestora pe decenii: între 1321–1330 avem un număr de 5 antroponime, între 1331–1340 avem 1 antroponim, între 1341–1350 înregistrăm un număr de 9 persoane, între 1351–1360 alte 8 persoane, între 1361–1370 există 23 de antroponime, între 1371–1380 avem 7 persoane⁹⁹.

În toată Ungaria între 1301–1342 au fost identificate 35 de persoane purtând acest antroponim¹⁰⁰, iar în intervalul 1343–1359 alte 30 de persoane¹⁰¹.

Graficul 2. Difuzia antroponimului Katherina între 1320–1380 în Transilvania.

Observăm faptul că din materialul arhivistic păstrat, rata de botez/păstrare a antroponimelor având ca sursă de numire pe Sfânta Ecaterina se păstrează constant de-a lungul

96 Slíz 2011, p. 160.

97 Turcuș *et al.* 2011, vol. 2, pp. 177, 608–612.

98 *Ibidem*, p. 609.

99 *Ibidem*, pp. 177, 608–612.

100 Slíz 2011.

101 Slíz 2017.

secolului al XIV-lea, cu o creștere semnificativă doar în deceniul 7, când avem 23 de persoane de sex feminin care au primit acest nume. Între 1526 și 1772 antroponimul Catherina se găsește pe locul 2 în Ungaria cu 3491 de înregistrări (16,67%)¹⁰², adică a atins podiumul stocului de antroponime feminine.

În epoca modernă între 1770 și prezent stocul de persoane care au primit numele sfintei Ecaterina în diverse comitate din Ungaria de unde avem statistici a evoluat de la locul 2 (1.178 persoane, 12,18%) pentru intervalul 1770–1800, la locul 5 (944 persoane, 7,75%) în intervalul 1801–1830, la locul 7 (490 de persoane, 4,51%) în intervalul 1831–1850, la locul 10 (366 de persoane, 3,15%) în intervalul 1851–1870, la locul 16 (217 persoane, 1,51%) în intervalul 1871–1895, la locul 17 (137 persoane, 0,99%) în intervalul 1896–1920, la locul 50 (13 persoane, cca. 0,5%) în intervalul 1921–1944, pentru ca să revină pe locul 6 cu 339 de ocurențe (5,09%)¹⁰³.

La fel ca și în cazul Barbarei, Ecaterina s-a aflat ca și sfântă și numele său, în condițiile în care după 14 februarie 1969 prin enciclica *Mysterii Paschalis* pontiful Paul VI a eliminat această sfântă¹⁰⁴ din calendarul roman¹⁰⁵, deci a eliminat unul dintre motivele pentru care în Occident patronimul era utilizat la momentul ceremoniilor baptismale.

C) DOROTHEA este un nume grecesc (doros+thea/theos, sinonim cu Theodora=darul lui Dumnezeu), fiind vorba despre o fecioară din Cappadocia, martirizată în secolul al IV-lea d.Hr.¹⁰⁶. Se pare că provenea din Caesarea Cappadociei și destinul său a fost crud fiind dorită de un guvernator idolatru, care în final a condamnat-o la moarte prin decapitare¹⁰⁷. Ziua de celebrare a fost stabilită pe 6 februarie¹⁰⁸. Împreună cu Caterina, Barbara și Margareta formează cele „*quattuor virgines capitale*”¹⁰⁹. Dorothea și-a dezvoltat în Germania propriul său cult, dar treptat s-a alăturat acolo celorlalte trei „prietene auxiliare”¹¹⁰ fiind specializată în eliminarea sărăciei, a acuzațiilor false, iertarea tuturor păcatelor în momentul morții¹¹¹.

Interesant de observat faptul că sfânta nu avea vreo biserică pe care Sfânta Dorothea să o patroneze în Roma extrem de timpuriu, ci de abia din 1445 mai vechea *San Silvestro a Porta Settimiana* a devenit *San Silvestro e Santa Dorotea in Trastevere* adăpostind relicvele

102 Hajdú 2003, p. 369.

103 *Idem*, pp. 556–577.

104 *Mysterii Paschalis* (February 14, 1969) | Paul VI (vatican.va), accesat la 15.10.2023.

105 *Calendarium Romanum*, 1969, pp. 32, 48, 69–70.

106 Santa Dorotea e Teofilo (santiebeati.it), accesat la 16.10.2023.

107 Record | The Cult of Saints (ox.ac.uk), accesat la 16.10.2023. Vezi și Santa Dorotea e Teofilo (santiebeati.it), accesat la 16.10.2023.

108 Santa Dorotea e Teofilo (santiebeati.it), accesat la 16.10.2023.

109 Weed 2010, pp. 1066–1072.

110 *Idem*, p. 1072.

111 *Idem*, p. 1072.

sfintei¹¹². Relicvele sale se găseau și la Bologna, unde sfânta era celebrată de către studenți cu un festival al fructelor și florilor¹¹³. De aici, cultul a fost răspândit treptat spre Europa de către foștii studenți bolognezi, iar cronicarul Ioan Thuróczi amintește de *rosarum festum, rosarum dies*¹¹⁴.

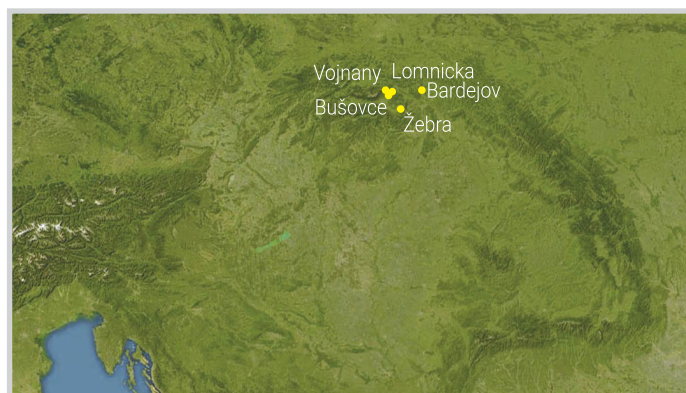
În Ungaria, în secolele XI-XV nu avem atestată vreo biserică având-o pe Dorothea ca și patron spiritual¹¹⁵, la fel cum nu avem în Transilvania între secolele XI-XIII¹¹⁶. Poate printre cele cu patron necunoscut (133 la număr) se poate să se fi aflat vreuna cu o astfel de dedicație.

Sculpturi gotice de secol XIV, pertinente de altare, avem la Bártfa (1390, 1480), Busóc (Bušovce, 1390), Kislornic (Lomnicka 1400), Krig (Vojnany 1380), Zsegra (Žebra 1370)¹¹⁷.

Interesantă de observat, la fel ca în cazul Barbarei sau a Catherinei, prezența Dorothe-ei în spațiul slovac, cu precădere. Dintre altarele cele mai cunoscute

Figura 1. Mariajul mistic a celor patru Fecioare Auxiliare, Lucas Cranach cel Bătrân.

Harta 6. Reprezentări ale Sfintei Dorothea atestate ca existente până la finalul secolului al XIV-lea.

112 Rendina 2004, pp. 94–95.

113 Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium I.* (oszk.hu), accesat la 16.10.2023.

114 *Ibidem.*

115 Mező 1996, pp. 66–70.

116 Hasan 2020, tabel p. 77.

117 Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium I.* (oszk.hu), accesat la 17.10.2023.

ale sfintei de menționat sunt cele de la Oradea (1370) sau Vasvár (1395)¹¹⁸ pentru secolul al XIV-lea. Marianna Slíz a punctat faptul că răspândirea cultului Sfintei Dorothea, de nicăieri, se datorează Ordinului eremiților Augustinieni, ceea ce a făcut ca acest cult să fie foarte viguros la finalul Evului Mediu¹¹⁹, iar antroponimic, între 1526 și 1772 să se găsească pe locul 16 în Ungaria cu 128 de ocurențe (0,62%)¹²⁰.

Ca antroponime avem 7 atestări în Transilvania între 1355 și 1376, fiind vorba despre șase persoane adulte și o copilă (o fată până la vârsta de 12 ani)¹²¹.

a) Dorothea—amintită la 7 noiembrie 1355, fiind fiica lui Ioan și nepoată a lui Alard de Ocna Sibiului¹²², deci provenind din familia grevială de Wizakna.

b) Dorothea—amintită la 13 septembrie 1369. Aceasta, precum și sora dânzei, Barbara, erau membre ale familiei cărășene Gyulváz-i (de Giulváz)¹²³.

c) Dorothea—amintită la 4 iulie 1374 provine din Tárnăveni (Dicsőszentmárton) și împreună cu sora sa, Elena, primește de la fratele lor posesiunea Coroiu¹²⁴.

d) Dorothea—amintită la 2 februarie 1375 provine din comitatul Solnoc¹²⁵ fiind membră a familiei nobiliare Nima-i.

e) Dorothea—amintită la 2 februarie 1375¹²⁶ provine din comitatul Doboka, fiind parte a familiei Doboka-i din neamul Kökényes-Radnót.

Harta 7. Detaliu cartografic privind răspândirea antroponimului Dorothea între 1355 și 1377 în Transilvania și regiunile adiacente

118 *Ibidem*.

119 Slíz 2013, p. 238.

120 Hajdú 2003, p. 369.

121 Turcuș *et al.* 2011, vol. 2, p. 267.

122 *Ibidem*.

123 DRH, C, 13, doc. 419, p. 634.

124 Răduțiu *et al.* 2002, mai departe DRH, C, 14, doc. 330, p. 471.

125 DRH, C, 14, doc. 377, p. 524.

126 Turcuș *et al.* 2011, vol. 2, p. 267.

f) Dorothea—amintită la 23 iulie 1376 provine din comitatul Timiș, din Remetea, fiind membră a familiei Himfi¹²⁷ prin căsătoria sa cu Benedict, banul Bulgariei.

g) Dorothea—amintită la 25 ianuarie 1377 provine din comitatul Doboka, fiind membră a familiei Nyires-i¹²⁸.

Privind răspândirea celor șapte antroponime pe harta Transilvaniei și comparând grupările de antroponime de tip Dorothea putem presupune faptul că la fel ca în cazul Barbarei avem o ipoteză a campaniilor italiene, iar în cazul familiei de Wizakna putem bănui că originea germană a familiei să fi favorizat cultul sfintei Dorothea.

D) ELISABETHA este un antroponim generat cu siguranță de cultul mamei lui Ioan Botezătorul și probabil de cel al prințesei Elisabetha Arpad de Ungaria, contesă de Thuringia¹²⁹. Numele este unul de origine ebraică și a fost amintit ca atare de către evanghelistul Luca în capitolul 1 al Evangheliei sale, atunci când amintește momentul nașterii miraculoase a lui Ioan Botezătorul (Yochanan-ben Zecharias-kohen). Elisabetha derivă din ebraicul *elishaba* (עֵלִישָׁבֶת) adică *Domnul este jurământul acesteia* și o desemna în prima mențiune pe fiica lui Amminadab și soția lui Aaron (Ex. 6:23)¹³⁰. De altfel, Luca evanghelistul atestă clar faptul că Elisabeta era dintre fiicele lui Aaron indicând transmiterea acestui antroponim în casa preoțească a lui Aaron (Luca, 1:5). Cultul Sfintei mame a lui Ioan Botezătorul era celebrat pe data de 23 septembrie, iar în Roma în *Sancta Sanctorum* din Lateran s-au descoperit recent 22 de relicve din secolele VII–VIII, aduse de la Lerin din Gallia¹³¹. Printre acestea erau părți de sol din peștera sfintei Elisabeta, mama lui Ioan Botezătorul¹³². În Roma a funcționat la un moment dat o biserică, azi dispărută, numită *Elisabeta de Fornari* în piațeta cu același nume¹³³. Ea a dispărut între timp. În Ungaria existau mai multe biserici dedicate Sfintei Elisabeta începând în comitatul Pesta pe la 1258¹³⁴. În Transilvania în intervalul de până la 1300 avem atestate șase biserici: una la 1190 la Oradea¹³⁵, una la Someșeni în 1235¹³⁶, una la Vălcani în 1274¹³⁷, una la Luncani (1299)¹³⁸, una la Sibiu (1300) și alta la Alba-Iulia (1300)¹³⁹.

127 42016 | Charters | Hungaricana, accesat la 17.10.2023.

128 Jakó *et al.* 2001, mai departe CDT, V, doc. 238, p. 119.

129 Slíz 2013, pp. 234–235.

130 Easton 1893, p. 225.

131 Record | The Cult of Saints (ox.ac.uk), accesat la 17.10.2023.

132 *Ibidem*.

133 Rendina 2004, p. 98.

134 Mező 1996, p. 73.

135 Rusu *et al.*, 2000, p. 189.

136 Géza 1994, p. 56.

137 CDT, I, doc. 334, p. 236.

138 Géza 1994, p. 96.

139 Rusu *et al.* 2000, pp. 48–49, 235–237.

Harta 8. Detaliu cartografic privind răspândirea centrelor ecleziastice sub patronatul Sfintei Elisabeta între 1199 și 1300 în Transilvania și regiunile adiacente.

Din punctul nostru de vedere, patrociniile indică faptul că până la 1300 în Transilvania, cultul sfintei Elisabeta este legat strict de mama lui Ioan Botezătorul, chiar dacă pare că pătrunderea cultică s-a produs, după datări, dinspre Vest spre Est. În această perioadă a secolului al XIV-lea avem atestate în Transilvania 73 de persoane purtând acest antroponim, având diverse funcții și ocupații sociale¹⁴⁰. În Ungaria numele ocupă primul loc între 1526–1772 (4188, 20,36%)¹⁴¹, apoi este detronat de către Maria. Cele mai multe nume de Elisabeta le găsim în Transilvania între 1330–1360 și 1361–1380.

E) **MARGARETHA (DE ANTIOCHIA)** își datorează popularitatea fiind una dintre cele patru fecioare auxiliare și având și parte din relicvele sale aduse în Ungaria. În Transilvania numele sfintei se regăsește în 54 de cazuri de asignări antroponimice¹⁴².

A fost una dintre cele mai iubite sfinte din Ungaria și numele său a fost adoptat extrem de des, mai ales că, la fel ca și în cazul Elisabetei, numele său a fost dublat de o altă prințesă arpadiană, Margareta, fiica lui Bela IV¹⁴³. Biserici dedicate în Transilvania Sfintei Margareta există un număr de 3 astfel de biserici identificate ca atare pentru secolele XI–XIII¹⁴⁴, iar la nivelul regatului Ungariei un număr de 17 biserici parohiale pentru secolele XIII–XV¹⁴⁵. De exemplu, la Roma, Sfintei Margareta îi era dedicată o bisericuță nu departe de San Lorenzo in Damaso¹⁴⁶.

140 Vizauer 2011, pp. 34–35.

141 Hajdú 2003, p. 369.

142 Vizauer 2011, pp. 34–35.

143 Slíz 2017, pp. 376–377.

144 Hasan 2020, p. 77.

145 Mező 1996, pp. 147–149.

146 Hulsen 1927, p. 309.

Margaretha ca antroponim feminin apare în 54 sau 57 de situații și este al doilea ca utilizare după Elisabeta¹⁴⁷ indicând tocmai puternica prezență a cultului acestei sfinte auxiliare devreme, alături de celelalte patru menționate în cadrul studiului. Cel mai probabil cultul acesteia s-a răspândit odată cu participarea la Cruciada a V-a a regelui Andrei al II-lea (în 1217–1218), care a cumpărat, printre alte relicve capul Sf. Margareta și cel al Sf. Protomartir Ștefan¹⁴⁸ (probabil părți mai consistente). Numeroasele atestări de nume de tip Margareta sugerează acest fapt, iar lupta ei cu diavolul sau dragonul îi conferă, cel mai probabil, în mentalitatea creștinilor de atunci, un rol apotropaic și protector asupra nou-născuților asupra cărora se răsfrânge în mod direct patronajul sfinte. Cel mai probabil a existat credința larg răspândită printre creștinii medievali din regatul Ungariei (și cu siguranță nu numai la aceștia) că purtarea numelui Sfinte Margareta de Antiochia (sau Marina) te proteja de atacurile demonice sau de posibilitatea ca tână să fie atinsă de vrăji diabolice sau chiar de demonizare.

În concluzie, putem afirma faptul că sunt greu de identificat motivele care au stat în spatele alegerii acestor cinci antroponime sfinte pentru fetele nobile (în special) și nenobile din Ungaria medievală, inclusiv din Transilvania, dar cert un oarecare rol mai important l-a jucat moda antroponimică derivată din cultul acestor sfinte auxiliare. Prezența relicvelor acestora și a bisericilor dedicate celor cinci sfinte auxiliare sau patronate de acestea (inclusiv la nivel imagistic, iconografic) a constituit un motiv pentru alegerea pentru copilele botezate de către paroh sau clericii înalți a acestor nume sfinte. Acestea au continuat să fie nume de referință în stocul antroponimic maghiar și nu numai până în epoca contemporană. Alte motive sunt greu de discerne în lipsa unor surse concludente în acest sens.

Bibliografie

Calendarium Romanum. Vatican: Typis Polyglottis Vaticanis, 1969.

Achtemeier 1996 P. J. Achtemeier, *The HarperCollins Bible Dictionary*. San Francisco: Harper Collins Publishing, 1996.

Arnold 1997 J. C. Arnold, *Ego Sum Michael. The origin and diffusion of the christian cult of St. Michael the Archangel*. Arkansas: University of Arkansas, 1997.

Bálint 1977 S. Bálint, *Ünnepi kalendárium. A Mária-ünnepek és jelesebb napok hazai és közép-európai hagyomány világából*. Budapest: Szent István Társulat, 1977.

Berrár 1952 J. Berrár, *Női neveink 1400-ig*. Budapest: A Magyar Nyelvtudományi, 1952.

Brown 1981 P. Brown, *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin Christianity*. Chicago: The University of Chicago Press, 1981.

Csánki 1913 D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, vol. 5. Budapest: MTA, 1913.

147 Turcuș *et al.* 2011, p. 165.

148 Veszpremy 2002, p. 102.

- Dani 1991 I. Dani *et al.*, *Documenta Romaniaiae Historiae*. București: Editura Academiei Române, 1991.
- Danker & Bauer 2021 F. W. Danker & W. Bauer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*, 4th ed. Chicago/ London: The University of Chicago Press, 2021.
- Dincă 2010 A. Dincă, „Antroponimul Angelofor Mihail în onomastica transilvană până la 1350. Puncte de vedere și reflecții”, în *Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca*, vol. XLIX, 2010, pp. 345–356.
- Easton 1893 M. G. Easton, *Illustrated Bible Dictionary and Treasury of Biblical History, Biography, Geography, Doctrine, and Literature*. New York: Harper&Brothers, 1893.
- Fehértói 1983 K. Fehértói, *Árpád-kori Kis Személynévtár*. Budapest: AK, 1983.
- Felecan 2017 O. Felecan, *Name and Naming. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics. “Name and Naming”. Sacred and Profane in Onomastics. Baia Mare, September 5–7, 2017*. Cluj-Napoca: Editura Mega și Editura Argonaut, 2017.
- Firea 2016 C. Firea, *Polipticele medievale din Transilvania: artă, liturgie, patronaj*. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2016.
- Florea 2022 C. Florea, *The late medieval cult of Saints. Universal development within local context*. London: Routledge, 2022.
- Géza 1994 E. Géza, *Erdély Építészete a 11-13 században*. Kolozsvár: s.n., 1994.
- Hajdú 1988 M. Hajdú, „Studia in honorem P. Fábián, E. Rácz, I. Szathmári oblata a collegis et discipulis”, în *Adalék nőneveink korai divatjához*. Budapest: Elte BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék, 1988 pp. 61–65.
- Hajdú 2003 M. Hajdú, *Általános es magyar névtán*. Budapest: Osiris, 2003.
- Hasan 2014 M.-F. Hasan, „Observatii privind sărbătorile din calendarul roman”, în *Revista Bistriței*, nr. XXVIII/ 2014, pp. 213–238.
- Hasan 2015 M.-F. Hasan, „Familia nobiliară de Șintereag [Somkerek] și evoluția acesteia de la finalul epocii angevine până în timpul jagellonilor [secolele XIV-XVI]. Dinamica unui domeniu familial 1382–1481”, în *Revista Bistriței*, nr. XXIX/2015, pp. 128–147.
- Hasan 2020 M.-F. Hasan, „Patrocinium în bazinul transilvănean în secolele XI-XIII. Câteva date despre patronii celești ai lăcașurilor de cult din secolele XI-XIII”, în S. Andea, I. M. Balog & A. Chișu (editori), *Istoria și scrisul istoric azi: opțiuni metodologice, paradigme, agendă: lucrările Conferinței internaționale din 3-5 februarie 2020, dedicată Centenarului Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*. Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2020, pp. 67–86.
- Hulsen 1927 C. Hulsen, *Le Chiese di Roma nel Medio Evo*. Firenze: Leo S. Olschki, 1927.
- Jakó *et al.* 2001 Z. Jakó, G. Hegyi & K. W. András, *Erdélyi Okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez V. 1373–1389*. Budapest: MTK, 2001.
- Lietzmann 1911 H. Lietzmann, *Die Drei Ältesten Martyrologien*. Bonn: A. Marcus und E. Weber’s Verlag, 1911.

- Louw & Nida 1988–1989 J. P. Louw & E. A. Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament based on Semantic Domains*, vol. 1-4, 2nd ed. New York: United Bibles Societies, 1988–1989.
- Mező 1996 A. Mező, *A templomcím a magyar helységnevekben*. Budapest: s.n., 1996.
- Mező 2003 A. Mező, *Patrocíniumok a középkori Magyarországon*. Budapest: Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 2003.
- Pascu 1977 Ş. Pascu (ed.), *Documenta Romaniae Historica*, vol. 10. Bucureşti: Editura RSR, 1977.
- Pascu 1981 Ş. Pascu (ed.), *Documenta Romaniae Historica*, vol. 11. Bucureşti: Editura Academiei RSR., 1981.
- Pascu 1985 Ş. Pascu (ed.), *Documenta Romaniae Historica*, vol. 12. Bucureşti: Editura Academiei RSR, 1985.
- Răduţiu et al. 2002 A. Răduţiu, V. Pervain, S. Andea & L. Gross, *Documenta Romaniae Historica*, vol. 15 (1371–1375). Bucureşti: Editura Academiei Române, 2002.
- Rămureanu 1982 I. Rămureanu, *Actele Martirice*. Bucureşti: Eibmbor, 1982.
- Rendina 2004 C. Rendina, *Le Chiese di Roma*. Roma: Newton & Compton, 2004.
- Rusu 2000 A. Rusu et al., *Dicţionarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş*. Cluj-Napoca: PUC, 2000.
- Slíz 2009 M. Slíz, „A háromkirályok kultuszának hatása a középkori és kora újkori né-Vadás-ra”, in *Névtani Értesítő*, vol. 31, 2009, pp. 91–103.
- Slíz 2011a M. Slíz, „A patrocíniumok és a személynév-gyakoriság összefüggései”, in *Helynévtörténeti Tanulmányok*, vol. 6, 2011, pp. 163–173.
- Slíz 2011b M. Slíz, *Anjou-Kori Személynévtár 1301-1342*. Budapest: Históriaantik, 2011.
- Slíz 2011c M. Slíz, *Személynévadás az Anjou-korban*. Budapest: Históriaantik, 2011.
- Slíz 2013 M. Slíz, „Cults of Saints and Naming in Medieval Hungary”, in E. Egedi-Kovács (ed.), *Byzance et l'Occident: Rencontre de l'Est et de l'Ouest*. Budapest: Collège Eötvös József Elte, 2013, pp. 233–241.
- Slíz 2015 M. Slíz, „Byzantine Influence on the Name-giving Practises of the Hungarian Árpád Dynasty”, in E. Egedi-Kovács (ed.), *Byzance et l'Occident II. Tradition, transmission, traduction*. Budapest: Collège Eötvös József Elte, 2015, pp. 171–179.
- Slíz 2017a M. Slíz, *Anjou-Kori Személynévtár 1343-1359*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 2017.
- Slíz 2017b M. Slíz, „Between East and West. The influence of the cults of saints on personal name-giving in medieval Hungary”, in O. Felecan (ed.), *Name and Naming. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics “Name and Naming”. Sacred and Profane in Onomastics*. Cluj-Napoca: Editura Mega & Editura Argonaut, 2017, pp. 372–380.
- Tuchman 1978 B. W. Tuchman, *A distant mirror: the calamitous 14th century*. New York: Alfred A. Knopf, 1978.
- Turcuş 2001 Ş. Turcuş, *Sinodul General de la Buda (1279)*. Cluj-Napoca: Editura PUC, 2001.

- Turcuș *et al.* 2011 Ș. Turcuș, A. Dincă, M-F. Hasan & V. Vizauer, *Antroponimia în Transilvania medievală (secolele XI-XIV). Evaluare statistică, evoluție, semnificații*, vol. 1-2. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2011.
- Uhrin 2016 D. Uhrin, „The Cult of Saint Katherine of Alexandria in Medieval Upper Hungarian Towns”, în *The Hungarian Historical Review*, 5(3), 2016, pp. 557–586.
- Veszpremy 2002 L. Veszpremy, „The Crusade of Andrew II, king of Hungary, 1217–1218”, în *Iacobus*, vol. 13–14, 2002, pp. 87–110.
- Vizauer 2011 V. Vizauer, „Antroponimia feminină din Transilvania în secolul al XIV-lea”, în *Acta Musei Napocensis*, 48(2), 2011 pp. 31–43.
- Weed 2010 S. E. Weed, „Venerating the Virgin Martyrs: The Cult of the ‘Virgines Capiales’, in Art, Literature, and Popular Piety”, în *The Sixteenth Century Journal: The Journal of Early Modern Studies*, 41(4), 2010, pp. 1065–1091.
- Williams 1975 H. F. Williams, „Old French Lives of Saint Barbara”, în *Proceedings of the American Philosophical Society*, 119, No. 2 (Apr. 16), 1975, pp. 156–185.